

ZAMONAVIY TA'LIMDA MEDIASAVODXONLIKNING TANQIDIY FIKRLASH VA AXBOROTNI BAHOLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI

Xabiba Zoirova Xamrokulovna

Samarqand viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi
Hayot faoliyati xavfsizligi o'qitish markazi katta o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23730167>

Annotatsiya. Tadqiqotda zamonaviy ta'limda mediasavodxonlikning tanqidiy fikrlash va axborot ishonchliligini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Axborot manbalarini tekshirish, turli ma'lumotlarni taqqoslash va dalillarga asoslangan xulosalar chiqarish masalalariga e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: mediasavodxonlik, tanqidiy fikrlash, axborot ishonchliligi, raqamli ta'lim, axborot tahlili, media ta'lim.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi va internetdan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi ta'lim oluvchilarning axborot olish usullarini sezilarli darajada o'zgartirdi. Bugungi kunda internet, ijtimoiy tarmoqlar va elektron ta'lim platformalari bilim olish uchun keng imkoniyat yaratmoqda. Biroq axborotning ko'pligi uning ishonchli yoki ilmiy jihatdan asoslanganligini anglatmaydi. Shu sababli zamonaviy ta'limda mediasavodxonlikni rivojlantirish va axborotga tanqidiy yondashish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi va metodologiyasi: zamonaviy ta'limda mediasavodxonlikning tanqidiy fikrlash va axborotni baholash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi rolini ilmiy manbalar asosida tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi.

Mediasavodxonlik media orqali uzatiladigan axborotni izlash, tahlil qilish, baholash va undan mas'uliyatli foydalanish ko'nikmalarini qamrab oladi. UNESCO (2021) media va axborot savodxonligini axborotni tanqidiy anglash hamda undan ongli foydalanish bilan bog'liq muhim kompetensiyalar majmui sifatida yoritadi. Bu yondashuv ta'lim oluvchining ma'lumotni shunchaki qabul qilishi emas, balki uning mazmuni va ishonchliligini mustaqil baholashini ham nazarda tutadi.

O'zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlash masalalariga e'tibor qaratilgan. Maxamadjonova (2024) mediasavodxonlikni shakllantirishning pedagogik ahamiyati va tegishli tushunchalarning xususiyatlarini tahlil qilgan.

Pardayev va O'rinboyev (2025) esa oliy ta'lim talabalarida mediasavodxonlik vositasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlarini, jumladan, muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishni ko'rib chiqqan. Ushbu ishlar mediasavodxonlikni ta'lim jarayonida rivojlantirish masalasining mahalliy ilmiy muhitdagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Tanqidiy fikrlash axborotni tekshirish, dalillarni tahlil qilish va muqobil qarashlarni taqqoslash orqali namoyon bo'ladi. Masalan, talaba internetda uchragan ma'lumotni ishonchli deb qabul qilishdan oldin uning muallifini, e'lon qilingan sanasini, dalillarini va boshqa manbalardagi tasdig'ini tekshirishi lozim. Fakt va shaxsiy fikrni farqlash, turli manbalardagi qarama-qarshi ma'lumotlarni solishtirish hamda asoslangan xulosa chiqarish mediasavodxonlikning muhim jihatlari.

Xalqaro tadqiqotlarda ham mediasavodxonlikni rivojlantirish masalasi o'rganilgan. López-González va hammualliflarining (2023) tizimli sharhi media va axborot savodxonligi bilan bog'liq ta'lim yondashuvlarini tahlil qiladi. Rojas-Estrada va hammualliflari (2024) esa mediasavodxonlikni ta'lim dasturlariga kiritish masalasini o'rgangan. Cho, Carpenter va Li (2025) tomonidan e'lon qilingan meta-tahlilda mediasavodxonlikka oid ta'limiy aralashuvlarning natijalari umumlashtirilgan. Ushbu manbalar mediasavodxonlikni rivojlantirishni maqsadli ta'lim faoliyati bilan bog'liq holda o'rganish muhimligini ko'rsatadi.

Ta'lim jarayonida mediasavodxonlikni rivojlantirish uchun axborot manbalarini taqqoslash, fakt va fikrni farqlash, shubhali xabarlarini tekshirish hamda dalillarga asoslangan xulosalar tuzishga qaratilgan topshiriqlardan foydalanish mumkin.

Bunday faoliyat talabalarining mustaqil fikrlashi, axborotni ongli baholashi va o'z qarashlarini asoslash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shunday qilib, mediasavodxonlik zamonaviy ta'limda tanqidiy fikrlash va axborot ishonchliligini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim kompetensiyadir.

Uni ta'lim jarayoniga maqsadli integratsiya qilish ta'lim oluvchilarning axborotga mas'uliyatli munosabatda bo'lishi, turli manbalarni tahlil qilishi va asoslangan xulosalar chiqarishiga ko'maklashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maxamadjonova, M. (2024). Oliy ta'lim talabalarida mediasavodxonlikni shakllantirishning pedagogik ahamiyati. *FarDU ilmiy xabarlar*, 30(3). <https://sindex.uz/kaa/article/65702>
2. Pardayev, A. I., & O'rinboyev, Z. M. (2025). Oliy ta'lim muassasalari talabalarida mediasavodxonlik vositasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. *Modern Science and Research*, 4(2), 57–60. <https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.science-research.65172>
3. UNESCO. (2021). *Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely!* UNESCO. <https://iite.unesco.org/publications/media-and-information-literate-citizens-think-critically-click-wisely/>
4. López-González, H., et al. (2023). Educación mediática e informacional y pensamiento crítico: Una revisión sistemática. *Revista Latina de Comunicación Social*. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2023-1939>
5. Rojas-Estrada, E. G., et al. (2024). Media and Information Literacy in the Prescribed Curriculum: A Systematic Review on its Integration. *Education and Information Technologies*. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-12154-0>
6. Cho, H., Carpenter, C. J., & Li, W. (2025). Media literacy interventions: Meta-analytic review of 40 years of research. *Human Communication Research*. <https://doi.org/10.1093/hcr/hqaf004>